

Svitlana Bohdan. Vocatives in the Poetic Texts of Volodymyr Svidzynskyi. The article highlights the peculiarities of vocative words in the poetry by Volodymyr Svidzynskyi and considers this issue as an integral part of the author's individual style. The emphasis is laid on the factors determining the formation of the vocatives list/register, which reflects the originality of the poet's outlook and worldview. It has been revealed that the most frequently used in the role of vocative expressions are the nominations of the lexico-semantic microfield of "nature". The key findings of the research point to the anthropomorphic nature of the poet's individual linguistic picture of the world and the analysis of the typological microcontexts actualizes this feature of his creations in the poetic texts. The article argues a significant influence of the folk-song word on the system of appellatives. It has been found out that positively marked units in the role of vocative communicants predominate among them. Occasional names, created in accordance with the productive in the Ukrainian language word-building models, substantially emphasize the poet's individual style. The author considers the interdependence of the choice of an appellative and the emotional state of the lyrical hero, his individual personal features of the nature perception.

Key words: vocative, appellative, poetic text, sender, addressee, microfield.

УДК 161.2-1

Світлана Бусел

Гендерні параметри образного світу Володимира Свідзинського

Розглянуто гендерні маркери у темах, мотивах і образах поезії В. Свідзинського. Гендерне забарвлення мають прадавні стихії (вогонь, повітря втілюють маскулінне, вода, земля – фемінне); об'єкти планетарного масштабу (сонце, місяць, зорі); рослинний і тваринний світ. Проналізовано гендерні маркери у темах кохання і буття, найбільш яскраво втілені в лейтмотивному образі саду. Відзначено амбівалентність образу жінки. Найперше це кохана поета, яка корелюється з ідеалом Вічної Жони, несе в собі усі життєдайні цінності. У мандрах поета лабіринтами несвідомого трапляються фантасмагоричні демонічні іпостасі жіночого, які здатні забрати силу, мужність, радість героя, обернутись лиховісним образом смерті.

Ключові слова: гендерний підхід, Свідзинський, образ, міф.

«Часто буває, що поет, про якого забули, знову потрапляв у центр уваги. Це відбувається тоді, коли розвиток нашої свідомості досягає вищого рівня, на якому поет може сказати нам дещо нове», – стверджував К. Г. Юнг [4, с. 22].

Оновлення духу часу дозволяє нам саме сьогодні більш глибоко проникнути у зміст творів Володимира Юхимовича Свідзинського, який за життя не посів в українській поезії місця, гідного його

універсального таланту; таланту, що поєднав у собі душу предків, досягнення попередників, творчий прорив у майбутнє.

Наші сучасники, глибоко розчаровані в надуманих соціальних цінностях, підступних благах цивілізації, втомлені від наслідків активних змін, відчули нині непереборну душевну потребу насолоджуватися тишею, спокоєм, вишуканістю поетичного світу В. Свідзинського, разом з автором мудро споглядати життя в його розміреному безперервному русі, усвідомлювати, що попри ситуативні невідповідності, наша Земля в цілому – гармонійне творіння вищої духовної сили, напружена взаємодія існуючих протиріч має свій сенс.

Придивляючись до феномену життя, досліджуючи його вічні закони, об'єктивуючи їх у художнє полотно творів, Володимир Свідзинський не міг зігнорувати образи-носії гендерних начал, оскільки все, що ми повинні пізнати в цьому світі, втілено в природу чоловіка й жінки і відображено в мистецтві.

Жіноче й чоловіче начала представлено і міфічно-фольклорними, і оригінальними авторськими образами В. Свідзинського. Гендерне забарвлення мають прадавні стихії (традиційно вогонь, повітря втілюють маскулінне, вода, земля – фемінне); об'єкти планетарного масштабу (сонце, місяць, зорі); представники рослинного і тваринного світів тощо. Важко не погодитися з І. Дзюбою: «У поезіях, які ніби ж є простою об'єктивацією природних з'явиськ, завжди відчувається проекція на людську сферу» [1, с. 405].

Буття у Володимира Свідзинського – бескінечний рух, плін: *усе тече, біжить, сміється*, поєднуючи протиріччя: *золото полудня і плюскіт вод прозорих, вітру співи і піщану заміль*.

Жіноче начало – таке необхідне чоловічому для самовиявлення, самовиокремлення, самоствердження, наділене *глибокiстю таємничого*, виблискує над первісною ніччю безліччю веселок, *плється співучою блакиттю*; воно *всеосяжне, бурхливе, суперечне* («Єдина, безліччю свідомостей окремих»).

Образ жінки, коханої втілює собою неповторний самобутній світ, який сприймається не лише уявою, серцем, душею, а й рецепторами чуття. Звук, колір, запах взаємоінтегруються, репрезентуючи єдину сутність:

А імені твого звук –

Як огнекрилий мак у полю,

*Як зорні наспіви куколю
Як пахощі подільських лук*

(«В моїй уяві образ твій») [3, с. 35].

На противагу чоловічому началу, що має такі риси, як чіткість, логічність, раціональність, – жіноче визначають як химерне, фантазмагоричне, ірраціональне, підсвідоме.

Ліричний герой поезії «Коли ти була зо мною, ладо моє», переживаючи розлуку з коханою, гостро відчуває втрату чогось життєво важливого:

І забув я творити казку.

Так гостро дивлюсь.

А бачу тільки видиме,

Тільки можливе, ой ладо моє.

Видиме – реальне, можливе – те, що визнає свідомість. Розуміючи односторонність такого бачення, герой пристрасно звертається до коханої:

Прийди, прийди. Побудь зо мною.

На хвилі теплій і живій

Бездонне – ніжною імлюю

Свідомість солодко обвій.

(«Як м'яко вечір тіні стеле») [3, с. 30].

Кохана – втілення символістської Вічної жіночості, являється у сні, як дивне видіння («Давніх літ сон солодкий»), як таємниця, розгадка якої віщує насолоду:

Ти, мила, дивна,

Чиї невидні одежі

Віють на мене блакиттю,

Як поглянути в очі твої,

Як дойнятись твоєї руки?

Чи то вії твої

Тихо срібляться вночі?

Як повно кругом

Солодкої тайни!

(«Як повно кругом») [3, с. 61].

У поезії «Я іду здовж ручаю» виокремлюються сон, темрява, мінлива вода – джерела прадавньо жіночого – несвідомого. Без нього неможливі ні повнота світосприйняття, ні осягнення тайни буття, ні творення казки посеред сірих і нудних буднів: «*Ти йдеш не в казку – додому, / А казки ... казки нема*».

Зрозумілим є прагнення героя розчинитися в темряві несвідомого: *«Як темно стало... Десь сонце скрилось, / Глуха стежинка у морок кличе..»* («Як темно стало...»).

І чинить він так, ігноруючи застережливі оклики: *«Мандрівче, хто ти? Невже ти підеш ще далі?»*; попри непрогнозованість наслідків осягнення істини: *«Тоді пізнаєш тайну жадану; / А хоч пізнаєш, то не зрадієш...»*

У сюрреалістичних мандрах лабіринтами несвідомого можна зустріти фантазмагоричні демонічні іпостасі жіночого, здатних забрати силу, мужність, радість героя: *«Показала зуби, як ікла; / Засміялась, свиснула, зникла...»* («Зрада»). Або: *«Ти увійшла нечутно, як русалка, / Обличчя тлінне, спущені повіки, / Вогка земля в одежі...»* («Ти увійшла нечутно, як русалка»).

З іншого боку, жіноче начало, представлене метафорою *небо темної землі*, полонивши в тенета любові репрезентантів чоловічого – *золоті порошинки, тіла сонячного часті*, дарує... радість творчості і мрій, незабутні сни.

Життєву рівновагу, жадану гармонію В. Свідзинський вбачає у єднанні чоловічого і жіночого: *«Як тихо тут: земля і сонце!»*.

Час небесного спокою, коли душа людська зливається зі світовою, настає тоді, коли вода омиває, плекає сонце. Цей сюжет народження божественного, добре відомий у міфологіях світу, набуває дещо нових форм:

*В воді озерець дощових
Рум'яний світиться відтінок...
О час небесного спокою!
Твоєю легкою красою
Як жадно упиваюсь я!
Як у тонке твоє палання,
В твоє зникоме розцвітання
Ввілялася б душа моя.*

(«І ароматно вечір віє») [3, с. 51].

В інтимній близькості з коханою народжується інтуїтивне відчуття присутності вищого, неземного, ідеального, дається взнаки *безмовний привіт із-за межі чужого світу*.

*Весняна ружо, любиш ти,
І аромат твого кохання
Я п'ю при блискоті світання
Як чистий подих краси,*

*Як невидиме доторкання
Якоїсь тайни неземної,
Моїм очам недосяжної.*

(«Весняна ружо, любиш ти...») [3, с. 36].

Досконалий світ проявляється і в матеріальній іпостасі: «Чия над нами рука?»; і в найменш залежній від матерії музиці юній, що завжди по-новому лунає в старому саду життя; і в незгасному сьайві: Зорне світло круг серця мого, / Слід небесний твоєї руки... («Пахнота твоїх чистих одеж»).

Це дає можливість ліричному героєві стверджувати: «Я не сам: / таємний дух зо мною / В давнім саду» («Дитинство»).

Багатовимірний, неоднозначний образ саду зримо присутній у багатьох поезіях В. Свідзинського. Як уже зазначалося, сад символізує земне життя. Цей образ викликає у читача асоціацію з міфічним світовим деревом. Дерево росте із землі, живиться її соками, але тягнеться до неба. Воно є своєрідною ланкою, котра об'єднує матеріальне і духовне, жіноче і чоловіче. Доля ж людська – паросток, листок на гіллі (не в бога смерті і рабства). Перед обличчям Всесвіту листочок, огнева пилінка, пелюстка вишні, її нетривкий аромат, людина – однаково важливі, рівноцінні:

*Листочку ярній
Чи ти щасливий?
Нічим, нічим я
Не більший від тебе*

(«І цей листочок») [3, с. 53].

В окремих поезіях образ саду навіює спогад про радість взаємин із коханою, ніжний аромат його цвіту народжує мрію про нову дивну зустріч. Проводиться й аналогія з райським садом [2, с. 116]. Скажімо, поетична фраза «Ой упало сонце в яблуневий сад, / в яблуневий сад моєї милої» викликає згадку про гріхопадіння Адама і Єви. Гадаємо, було у тому гріхопадінні багато доцільного і конструктивного. Воно покінчило зі статичністю, аморфністю, безперспективністю так званого «райського життя», надало людині справді богорівну можливість творити власну долю і власне безсмертя, продовжуючи себе в наступних поколіннях. У вищеназваній поезії В. Свідзинського сонце (чоловіче начало) щовечора розчиняється в жіночому: гойдається на яблуневих вітах, купається в росах, втомлено опускається на землю, щоби наступного ранку народити новий день:

*На сході рано полум'я зорне
Залеліє золотим гіллям,
Зажохтять огневим листям.*

(«Ой упало сонце в яблуневий сад») [3, с. 36].

Сади кохання Володимира Свідзинського облиті білим, блідо-рожевим цвітом. Те *зниконе* цвітіння любові народжує мотив печалі, передчуття неминучої втрати. Повновода грайлива ріка життя без жалю губить ніжні пелюстки. Їх білий колір у східних міфологіях символізує руйнування, без якого неможливе творіння; кінець, що водночас є початком нового.

«Кохання – це завжди страх втрати», – зауважив свого часу Є. Євтушенко, аналізуючи прозову збірку І. Буніна «Темні алеї». Ліричний герой В. Свідзинського переживає трагедію втрати – наслідок найстрашніших передбачень, інтуїтивних підказок.

Втрата коханої вносить деструкцію у злагоджений, гармонійний світ:

*Коли ти була зо мною, ладо моє,
Усе було до ладу,
Як сонце в саду,
А тепер розладнався світ, ладо моє.*

(«Коли ти була зо мною, ладо моє») [3, с. 191].

Рефреном звучать слова ліричного героя: «*Стало тяжко нести мені час*». Ритм життя порушено, час уподібнено загнаному звірові:

*Маятник натомився...
Маятник дихає, як ранений,
Маятник хрипить...
А чом я не чув того брязку,
Як моя дівчина була зо мною?*

(«Маятник натомився...») [3, с. 242].

Без коханої земля втрачає барви і звуки, життєдайну силу, перетворюючись на пустиню:

*Прийде час, і забуду в пустині
Милий голос, кохане ім'я...*

(«Відійшла ти з померхлого світу») [3, с. 42].

У поезії «І ти ж колись сонце був» стверджується, що доєднатися до вищої духовної істини чоловік може, коли його жіноча половина існує, взаємодіє з ним.

Померхлої ж рабині раб, він носить на високім чолі корону смерті й сум неволі, блукає бездумною тінню по світовій пустині,

не маючи мужності й снаги: *«Розбите тіло непотрібне / І спасти злотними дощами / В безмір'я променю жадібне».*

Кохана несе ніжність, лагідний спокій, забуття, втіху, життєдайну прохолоду і вологу.

Без неї марніє і сохне цвіт кохання.

Без неї чоловічий світ сповнюється пекельним вогнем:

І тисячі сонць закружляли вгорі...

Плавлять, палають, гудуть веретенами

І пожовкла земля,

Почорніла, дихнула вогнем...

(«Давніх літ сон солодкий...») [3, с. 45].

В одній із своїх ранніх поезій Володимир Свідзинський висловив ідеалістичну мрію:

Тоді ж то, визволена з пільми,

Обмита в крові,

Зростить земля нам цвіт незнаний

І дасть плоди нові.

О ні, не буде кар і помсти,

І не проллється кров:

В очах зірниці світової –

Любов, одна любов.

У прекрасному і печальному художньому світі цього вселюдського, багатовимірного генія вино життя і кохання іскриться у золотій чаші, піднятій сильною чоловічою рукою, і сапфіровій, яку здійняла слабка жіноча. І багатобарвно палахкотить над ними веселка, як благословення Бога гармонійному єднанню суперечливих начал.

Література

1. Дзюба І. «Засвітився сам од себе...» // Українське слово. Хрестоматія. Київ: Рось, 1994. 402–410 с.
2. Моклиця М. Модернізм у творчості письменників ХХ століття. Ч. 1. Українська література. Луцьк: Вежа, 1998. 154 с.
3. Свідзинський В. Поезії. Київ, 1986. 398 с.
4. Юнг К. Г., Нойманн Э. Психолоанализ и искусство. Киев: Рефл-бук, Ваклер, 1998. 304 с.

References

1. Dziuba I. «Zasvityvsia sam od sebe...» [Illuminated by itself]. In: *Ukrainske slovo. Khrestomatiia*. Kyiv, 1994, pp. 402–410 p. (in Ukrainian).
2. Moklytsia M. *Modernizm u tvorchosti pysmennykiv stolittia* [Modernism in the writers of the twentieth century]. Ch. 1. *Ukrainska literatura*. Lutsk, 1998, 154 p. (in Ukrainian).
3. Svidzynskiy V. *Poezii* [Poetry]. Kyiv, 1986, 398 p. (in Ukrainian).
4. Yung K. H., Noimann E. *Psykhoanalyz y uskusstvo* [Psychoanalysis and art]. Kyiv, 1998, 304 p. (in Russian).

Svitlana Busel. Gender Parameters of the Figurative World of Volodymyr Svidzinsky.

The article deals with gender markers in the themes, motives and images of V. Svidzinsky's poetry. Women's and men's beginnings are represented by mythical-folklore and original author's images. There are ancient elements in the color of the genre (fire, air embody masculine, water, earth - feminine); objects of planetary scale (sun, moon, stars); flora and fauna. In particular, the article analyzes gender markers in the themes of love and life, most vividly embodied in the leitmotif of the garden. In the endless movement of being, the female beginning is necessary for men to self-expression, isolation, affirmation. Women are endowed with a mysterious depth. A woman in the poetic world of Svidzinsky is an ambivalent image. First of all, this is the beloved poet, which correlates with the ideal of the Eternal Divine, carries all life-giving values in itself. But often it's an awful surrealistic image. In the wanderings of the poet, the labyrinths of the unconscious can be found phantasmagoric demonic hypostases of the female, capable of taking power, courage, and the joy of the hero, turn into a lurid way of death.

Key words: gender approach, Svidzinsky, image, myth.

УДК 811.161.2'282.3(477.8)

Юрій Громик

ORCID ID: 0000-0002-8753-3357

**Діалектні елементи в художніх текстах
Володимира Свідзинського**

Проаналізовано волинсько-подільські та інші народнорозмовні елементи, засвідчені в художніх текстах Володимира Свідзинського. Простежено виразні діалектні відмінності на всіх рівнях мовної системи. Відзначено, що більшість використаних поетом власне лексичних, лексико-семантичних та лексико-словотвірних діалектизмів у кінці XIX ст. – першій половині XX ст. сприймалися як складова частина лексичного фонду загальнонаціональної мови.

Ключові слова: літературна мова, народна мова, діалектизм, художній текст, В. Свідзинський.

Нова українська літературна мова за більше як два століття своєї історії зазнавала помітних змін не тільки щодо розширення сфер уживання, а також збагачення функційних стилів, але й щодо її внутрішньої фонетичної та граматичної організації, лексичного складу. Істотним чинником у цих змінах практично в усі періоди були взаємозв'язки літературної мови з народними говорами.

Відомо, що нова українська літературна мова розвинулася на основі середньонаддніпрянського діалекту південно-східного наріччя, проте активно увібрала в себе та органічно уніфікувала в